Ученици Православне вјеронауке
из Мостара и Чапљине

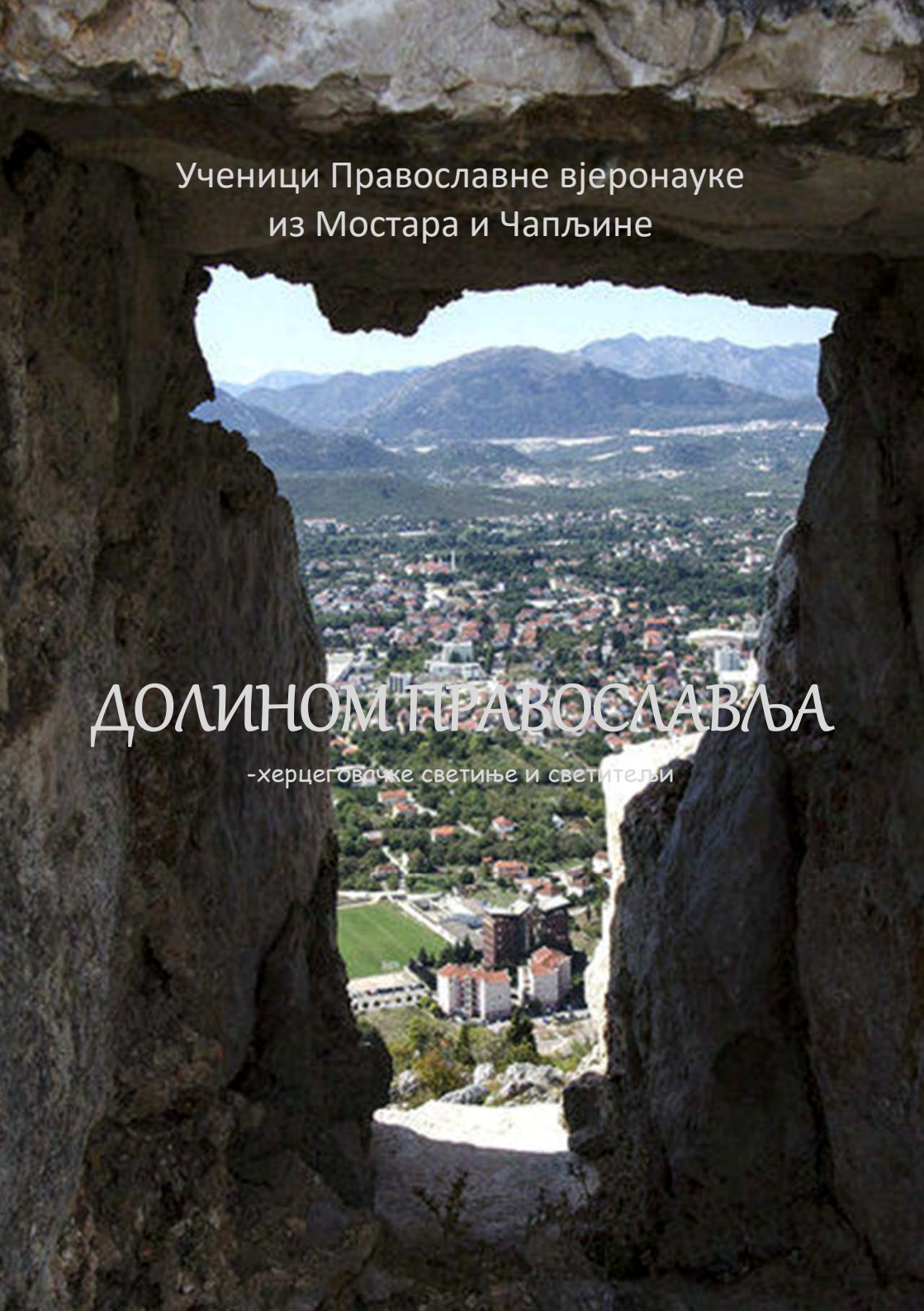

ДОЛИНОМ ПРАВОСЛАВЉА

-херцеговачке светиње и светитељи

Учествовали:

Ученици Православне вјеронауке од 6 -9. разреда

основних школа из Чапљине и ОШ „ Марин Држић“ Буна, Мостар

поводом 800 година Епархије захумско – херцеговачке и приморске

Уредник: вјероучитељица Зорица Гојачић

Компјутерска обрада: Марко Антељ

Штампање помогле: СПЦО Чапљина и СПЦО Благај

Чапљина – Мостар, јануар 2020.г.

На простору наше Епархије захумско – херцеговачке и приморске још су у првом вијеку проповиједали хришћанство свети апостоли Петар и Павле и њихови ученици. Срби су по досељењу на просторе Травуније, Захумља и Неретве примали хришћанство од 7. до 9.вијека, и коначно су сви крштени доласком свете солунске браће Кирила и Методија и њихових ученика светих Петочисленика – Ангеларија, Саве, Горазда, Наума и Климента. До светог Саве наш народ је припадао постојећим епархијама у Приморју, Зети и Рашкој. Када је свети Сава издејствовао самосталност српске Архиепископије 1219. године и добио титулу Архиепископ све српске и приморске земље одмах је почео са црквеним уређивањем простора на којима је живио наш народ. Оформио је девет епархија, међу којима су биле двије на нашем подручју – Зетска, са сједиштем на Превлаци у Боки и Хумску, са сједиштем у Стону, на полуострву Пељешцу. Хумска епископија је обухватала простор уз ријеку Лим, неретвљанска острва у Јадранском мору, слив ријеке Неретве,Требишњице, Пиве, Таре и Мораче, до Дувна и огранака Бјелашнице и Трескавице, преко Зеленгоре до Дурмитора, Пљеваља, Пријепоља, Колашина и Никшића, па све до Херцег Новог, Конавала и Дубровника. Први хумски епископ био је Иларион. У вријеме архиепископа Данила босански бан је заузео Хум. У вријеме краља Твртка манастир Милешева постао је сједиште епископа за Хум и Босну. У 15.вијеку, када је Стјепан Вукчић Косача добио титулу „ херцега од Светог Саве“ Хум добија име Херцеговина, и ова је епархија названа Херцеговачком. Послије пада Херцеговине под Турке сједиште постаје манастир Тврдош, и најпознатији епископ из тог времена био је свети Василије. Укидањем Патријаршије 1766.г, када је ова епархија дошла под власт Цариградске патријаршије, сједиште епархије је прешло у Мостар. Тада су епархијом управљали епископи Грци. Анексијом Босне и Херцеговине наша епархија улази у састав аутономне Српске Цркве у БиХ, и долазе епископи Срби – Леонтије Радуловић, Серафим Перовић и Петар Зимоњић. Од уједињења Српске Цркве 1920. до данас, Захумско – херцеговачка и приморска епархија има два намјесништва – Мостарско - невесињско и требињско – дубровачко, тридесетак парохија и седам манастира.

ХЕРЦЕГОВАЧКИ СВЕТИТЕЛЬИ

СВЕТИ САВА

Свети Сава је био син великог жупана Стефана Немање, моћног владара српске државе, и Ане, побожне жене царског поријекла. Имали су два сина, Вукана и Стефана, али су жарко молили Бога да им подари још једног сина. Господ је чуо ове праведнике, па Ана затрудни и у старости роди мушко дијете и дадоше му име Растко. То се десило 1170. године. Растко је био другачији од својих вршњака, разуман, благ, волио је пост и књиге, а највише приче о хришћанским светитељима. Брзо је учио. Када му је било осамнаест година, отац му је био намијенио хумску област да влада, али је он чезнуо за Богом. Силно је желио да напусти принчевски живот и живи монашким животом.

Једног дана, Господ је послао руске монахе са Свете Горе на Немањин двор. Тражили су помоћ за свој манастир. Један од њих је причао Растку о тамошњем животу, и тада је принц одлучио побјећи на Свету Гору. Наредног јутра Растко је остварио своју замисао и отишао са монасима. Жупан Немања је послао потјеру за њим, која је јахала све до Грчке. Пронашли су га у манастиру Стари Русик, али је већ било касно. Игуман манастира је замонашио Растка и дао му име Сава. Сава је поручио својим родитељима да не тугују, да је он сретан у новом животу. Послао им је писмо и прамен косе који је откинуо игуман када га је замонашио. Сава је живио са братством манастира Ватопед. Ту се предао посту и молитвама, а од

јеромонаха Макарија се учио духовном животу. Ана и Немања су схватили да Растко мора да „ умре“, да би се родио Сава.

Слали су злато од којих је Сава градио цркве. Када је Стефан Немања препустио престо свом средњем сину Стефану, Сава га је позвао да остатак свог живота посвети Богу. Послушао је сина, и замонашио се. Једно вријеме је био у манастиру Студеници, а онда је отишао к Сави у манастир Ватопед. Монаси Сава и Симеон, син и отац, су се изборили да српски народ добије свој манастир на Светој Гори. Обновили су рушевни манастир Хиландар и у њега смјестили велики број монаха.

Симеон Немања се убрзо упокојио у Хиландару. Из његовог гроба је потекло свето миро.

У Србији су заратила браћа Вукан и Стефан, страдала је и земља и народ. Сава је ријешио да мошти Светог Симеона пренесе у Србију, у манастир студеницу и над њима измири завађену браћу.

Тако се Сава задржао у Србији и помагао је брату Стефану да среди прилике у земљи. Велики успјех Стефана Немањића као српског владара представља крунисање краљевском круном 1217. године, коју је даровао римски папа Хонорије. На тај начин Србија је стекла потпун суверенитет, а Стефан се изједначио по части са осталим европским краљевима. Заједно су подигли манастир Жичу, а манастир Студеницу Сава је назвао лавром Светог Симеона. Написао је Студенички типик и Житије Светог Симеона, проповиједао је Јеванђеље и јачао вјеру у

народу. Послије извјесног времена, Сава је отпутовао у Свету Гору. Одлучио је да моли васељенског патријарха Михаила Харитопула да посвети архиепископа за српску земљу, да допусти Србима да не морају више да долазе у Никеју ради посвећења архиепископа, већ да га сами епископи поставе у српској земљи. То је била велика молба,и многи су негодовали, јер их више својом влашћу неће држати у покорности, али цар Теодор Ласкарис (чија је кћер била удата за Стефановог сина Радослава) заједно са патријархом пристао. Тако је Српска црква постала самостална 1219. година, а свети Сава хиротонисан за првог српског архиепископа. За средиште архиепископије изабран је манастир Жича, гдје је у мају 1221. године Сава крунисао свог брата Стефана круном коју је папа Хонорије III послао из Рима, по православном обреду. Стефан је постао Првовјенчани краљ све Српске земље и Поморја. Свети Сава је одмах успоставио више епископија широм српске државе (Зетску, Хумску, Дабарску, Моравичку, Топличку, Будимљанску, Хвостанску и Жичку)и изабрао епископе за њих на сабору у Жичи. То су били најбољи Савини ученици, од којих је један број дошао из манастира Хиландара. У Србији Сава подиже многе цркве, манастире и школе. Написао је неколико значајних дјела: Законоправило, Хиландарски и Студенички типик, Житије Светог Симеона.

Послије смрти брата Стефана, Сава је крунисао свог синовца Радослава и одлучио да оде у Свету Земљу, у Јерусалим. Он је 1229. године из Будве кренуо на пун бродом. У Јерусалиму је посјетио гроб Господа Исуса Христа и кућу (купио ју је) гдје је одржана Тајна вечера. Затим је изградио манастир Часног крста, у луци Акр је купио цркву Светог Ђорђа. Када је дошао у манастир Светог Саве Освећеног у Јудејској пустињи

десило се чудо. Жезло светог Саве Освећеног је пало са трона на којем је стајало 700 година. Монаси су се сјетили завјештања да ће доћи монах краљевског рода са истим именом и дали су му жезло, икону Млекопитатељницу и Тројеручицу. Све се и данас чува у Испосници Светог Саве у Кареји.

Када су хришћани 1229. године добили од муслимана управу над дијелом Свете Земље, Сава је отпутовао на поклоњење тамошњим светим мјестима. Хтио је да још једном посјети Христов гроб. Прије поласка, у Жичи је за свог насљедника поставио свог најбољег ученика Арсенија Сремца. На друго путовање је кренуо 1234. г. Посјетио је и испоснике у Египту, а на Синају је провео Велики пост. У повратку је умро у бугарској престоници Трнову 1236. године.

Крајем 16.вијека Срби у Банату су подигли устанак против Турака, у којем су носили барјак са извезеним ликом Светог Саве. Видјевши колико је српски народ везан за Светог Саву, Синан – паша је 1594. године, на Врачару у Београду, на ломачи спалио његове мошти. Међутим, постигао је сасвим супротан ефекат: још више је разбуктао вјеру у српском народу и учврстио га у борби за слободу.

Припремили: Младен Пјаца, Марко Домазет, Дејан Пјаца и Борис Пејичић, 6. разред, Чапљина

СВЕТИ ВАСИЛИЈЕ ТВРДОШКИ И ОСТРОШКИ ЧУДОТВОРАЦ

Свети Василије је рођен 28. децембра 1610. године у селу Мркоњићи изнад Поповог поља, недалеко од ријеке Требишњице, у породици Петра и Ане Јовановић. На крштењу су му дали име Стојан. Био је паметно дијете , спретан и послушан. Родитељи су га водили на богослужења у сеоску цркву. Одвели су га у манастир Завала, са друге стране Поповог поља, да се ту школује. Игуман је тада био његов стриц, Серафим. У то вријеме манастири су били једине образовне установе

српског народа. У Завали је живио већи број монаха. Ту је Стојан научио да чита и пише, присуствовао је богослужењима и живио по монашким правилима са осталим братством. Али, раскошном Стојановом таленту овај манастир је постао тијесан, па га је стриц послао у манастир Тврдош код Требиња, који је био средиште херцеговачке епархије. Ту је имао прилику да уздигне своје образовање на већи ниво и да користи богату библиотеку.

Било му је двадесетак година када је замонашен. На монашењу је добио име Василије. Убрзо је примио ђаконски, а потом и свештенички чин. Због нетрпељивости између монаха оданих Православљу и оних који су били присталице уније са Римокатоличком Црквом, свети Василије је отишао на Цетиње. Али, прилике су и тамо биле неповољне због сличних разлога, па се вратио у Тврдош. Сада већ архимандрит Василије, наставио је свој монашки подвиг и све више је радио на спасењу душе народа. Обилазио је народ у селима око Поповог поља, који је тешко живио у турском ропству, неимаштини и страху. Путовао је и у Русију, одакле је доносио богате дарове за манастир и народ. Због свог ревносног служења Богу и народу све више је био на мети Турцима и римокатоличким мисионарима.

У жељи да оде на Свету Гору, посјетио је српског патријарха Пајсија у Пећкој патријаршији, који га је савјетовао да се врати своме народу. Након годину дана, 1638.године, партијарх је сазвао архијерејски сабор и хиротонисао Василија за епископа, те га је поставио за Митрополита херцеговачког. Вратио се свом братству у манастир Тврдош, и наставио да походи народ и укрепљује га ријечима Јеванђеља. Већ тада је молитвом почео да исцјељује болесне. Народ је био притиснут између

Турака и Млечана, а Тврдош је постао центар организовања борбе за опстанак.

Када су Турци убили источнохерцеговачког митрополита Пајсија Требјешанина, патријарх Гаврило Рајић је поставио владику Василија за митрполита Источно – херцеговачке епархије, са сједиштем у манастиру Светог Луке у Жупи код Никшића. Када су Турци побили све важније људе тога краја, свети Василије се повукао у манастир Острог. Ту су се сабирали монаси жељни строг духовног подвига, а игуман је био свети Исаија, чије су мошти спалили Турци. Свети Василије је обновио црквицу Ваведења Пресвете Богородице, гдје се и данас налазе његове мошти. Изнад те црквице подигао је цркву Часног крста. Народ га је за живота сматрао светим и долазио му је у посјету. Многе је исцијелио од њихових болести.

Мирно се упокојио 12. маја 1671. године у својој келији изнад цркве Ваведења Пресвете Богородице. Калуђери су кришом, да не сазнају Турци, сахранили на ливадици испод цркве. Одмах по упокојењу, недалеко од његове келије, из камена је никла лоза, која је жива већ три и по вијека. Након седам година, свети Василије се јавио у сну игуману манастира Светог Луке у Никшићкој Жупи, Рафаилу Косјеревцу, и рекао му да отворе његов гроб. Када су га отворили у њему су нашли потпуно очувано тијело светог Василија, жуто као восак, мирисно као босиљак. Уз кађење и појање, пренијели су његове свете мошти у цркву Ваведења, којима на исцјељење долазе читаве ријеке људи, свих вјера.

Манастир Острог је смјештен на високој литици планине Острошка греда и састоји се од Доњег и Горњег манастира. У Горњем се налазе црква Ваведења Пресвете Богородице и изнад ње црква Часног крста, уз коју стоји звоник припијен уз стијену. Мајстор Радул осликао је фреске прилагођене природном облику стијена. Доњи манастир чини комплекс зграда изграђених око цркве Свете Тројице, настале у вријеме светог Петра Цетињског. На мјесту данашњег манастира налазила се сеоска црква, поред које је свети Василије откупио земљу и шуму за потребе свога братства. Између Доњег и Горњег манастира налази се црква Светог мученика Станка, посвећена дјечаку Станку кога су Турци убили док је у околини Никшића чувао овце. Он није хтио да покаже пут до манастира и они су му одсјекли руке, које се нетрулежне до данас чувају.

Припремили: Теодора Кашиковић и Петар Иванишевић, 6. разред, Мостар – Ходбина и Лакшевине

СВЕТИ ПЕТАР ЗИМОЊИЋ

Свети Петар Зимоњић рођен је 24. јуна 1866.године у Грахову, као дјечак Јован у породици чувеног свештеника Богдана Зимоњића, јунака херцеговачке буне из 1875. године, која је у народу и историји забиљежена као „ Невесињска пушка“. Богословију је завршио 1887. године у Ређеву, а Богословски факултет 1893. г. у Черновицу (данас Украјина), послије чега је именован за суплента, а наредне 1895. године за професора богословије у Ређеву. Монашки чин је примио 6. септембра 1895. године у манастиру Житомислић, добивши ново име Петар. Већ 8. септембра га је митрополит захумско – херцеговачки Серафим Перовић рукоположио у свештеника, а Свети архијерејски сабор Српске православне цркве га је 1903. године изабрао за епископа захумско – херцеговачког. Народ се јако обрадовао новом владици, јер је у њему видио свијетло у тами борбе са сопственим богоотступништвом и борбе за црквено – школску аутономију. Трудио се

да подигне што више цркава у Херцеговини. Оснивао је дјечије домове и сиротињску кухињу. На тој дужности је остао 17 година, доносећи народу мир и утјеху, а онда је изабран за митрополита дабро – босанског. На тој дужности, у Сарајеву, затекао га је Други свјетски рат. Послије њемачког бомбардовања Сарајева склонио се у манастир Свете Тројице код Пљеваља, видно љут на проту Стевана што га је наговорио да напусти град. Говорио је - „ јер би боље било да сам остао са својим народом“. За неколико дана се вратио у Сарајево, без обзира што су усташе хапсиле, мучиле и убијале Србе. Почетком маја 1941. године телефоном га је позвао католички жупник Божидар Брале и саопштио му наредбу дау току истог дана нареди својим свештеницима и црквеним општинама да више не пишу ћирилицом и да печате замијене латиницом. Митрополит му је одговорио – „ Ћирилово се писмо не може укинути за 24 сата, а осим тога, рат још није завршен!“ Пошто је одбио да држи благодарење за Павелића, митрополит је очекивао сваког тренутка да га ухапсе.

Послије подне, 12. маја 1941. на празник Светог Василија, дошли су усташки агенти и саопштили му да мора да крене са њима у „ равнатељство“ ради саслушања. Међутим, чиновник је проти који га је пратио рекао да иде кући. Три дана послије, митрополит је у пратњи двојице усташких агената дошао у Митрополију по личне ствари и саопштио да га воде у Загреб. Каса са вриједностима и документима је опљачкана. Из затвора у Загребу је спроведен у логор Керестинац код Самобора., гдје су му обријали браду, скинули мантију и тешко га мучили. Када је логор 15. јуна расформиран, са групом заробљеника су га одвели у загребачку полицију, а одатле у злогласни логор Госпић. У том логору му се губи сваки траг. Српска црква је покушавала на све начине да нешто сазна о митрополиту Петру, и ако је још жив, да га ослободи из затвора. Министарски савјет у Србији је, на основу извјештаја усташке надзорне службе, одговорио да се он не налази ни у једном од логора НДХ. Постоје два свједочења о мученичкој смрти светог Петра Добробосанског: да је из Госпића одведен у логор на Јадовну на Велебиту, гдје је звјерски убијен и бачен у јаму (Шаранову),

или да је убијен у логору Јасеновцу и бачен у ужарену пећ за печење цигле. До данас се не зна гдје је гроб овог великог мученика, који је у тешким данима српске историје непрестано бдио над богоповјереним му народом и на крају подијелио судбину свог народа. Наша црква га прославља 17. септембра.

Припремио: Милан Папић, 9. разред, Мостар – Мало Поље

СВЕТИ ПРЕБИЛОВАЧКИ НОВОМУЧЕНИЦИ

Пребиловци су старо српско село у Херцеговини, које се налази на лијевој обали ријеке Неретве, 5 километара од Чапљине. Претке данашњих Пребиловчана затекли су Турци у селу приликом освајања Херцеговине у 15. вијеку. До 1941. године Пребиловци су били, за херцеговачке прилике, велико и економски јако село у коме је живјело око 1000 становника. Према извјештају жандармерије НДХ из септембра 1941. године усташе су тога љета убиле око двије трећине становништва. Иако су допирале вијести да усташе убијају, народ није прихватио озбиљност ситуације, да неко може да их убије само зато што су Срби, православци. Мушкарци су из предострожности избјегли на оближња брда и у шашу Хутовог блата. А онда је од 4 - 6. августа убијено је 550 – 600 жена и дјеце, тако што су живи бачени у Шурманачку јаму код Међугорја, до које су довожени сточним вагонима без ваздуха и воде, под изговором да иду у Србију. Многи су страдали на кућном прагу или на њиви. Угашен је живот 57 породица. Илиндански покољ преживјело је око 170 Пребиловчана,

претежно мушкараца, који су се поново женили и у позним годинама добијали дјецу. Ово мјесто је четврто на листи најстрадалнијих села у Другом свјетском рату. Послијерана комунистичка власт настојала је да заташка злочин. Сахрана жртава је забрањена, а отвори јама су забетонирани. У јесен и зиму 1990/91. године родбина жртава је отворила 12 јама на подручју некадашњег столачког среза. На 50. годишњицу страдања, 4. августа 1990. године мошти ових мученика, и мошти прикупљене из осталих села чапљинске и столачке општине, околине Требиња, из Сарајева, њих око 4000, су послије свете Литургије, којом је началствовао блаженопочивши патријарх Павле, свечано положене у крипту спомен цркве Сабора српских светитеља и Пребиловачких новомученика у Пребиловцима. У јуну 1992. године војска Републике Хрватске је спалила село, а цркву уништила експлозивом, док су у крипту убачене авионске бомбе. На тај начин највећи дио моштију је уништен. Од пријератних 175 ковчега остало је свега 7 ковчега са моштима, које се данас налазе у предивном храму изграђеном 2015. године залагањем владика Григорија и Атанасија, уз помоћ многобројних добротвора. Пребиловачки храм или „ град“ пројектован је по узору храма Христовог васкрсења у Јерусалиму и као такав је јединствен бисер српске духовности у Херцеговини. Пребиловачки и доњохерцеговачки светитељи су канонизовани на Светом архијерејском сабору СПЦ, који је одржан од 15. до 29. маја 2015. године и Црква их молитвено прославља 6. августа.

СВЕТИ НОВОМУЧЕНИК ВУКАШИН КЛЕПАЧКИ

Овај православни Србин, Новомученик из Јасеновца, родом је из херцеговачког села Клепци, које се такође налази на источној обали ријеке Неретве. Када је 1941. године почело са усташким злочинима, Вукашин, који је до тада често виђан у Старој цркви Св. Арханђела у Сарајеву, склонио се у своје село Клепци. Усташе су приликом упада у

ово село побили све људе у кућама, а преживјеле одвели у логор. Старца Вукашина су ухватили скривеног са осталим људима и одвели их у Сарајево, а одатле депортовали у злогласни логор Јасеновац.

Усташки војник,Јосип Фригановић, видио је постаријег сељака како спокојног и неописиво мирног лица посматра страдање своје браће, па га је одвео преко реда пред јаму, гдје су се логорници такмичили ко ће убити више Срба. Ријешен да разбије тај спокој на Вукашиновом лицу, Фригановић му је наредио да виче „ Живио Павелић!“. Како старац није ништа проговарао, већ је мирно ћутао, убица му је одсјецао дијелове лица. Вукашин је тада разговјетно рекао мучитељу: „ Само ти, дијете, ради свој посао“. Те ријечи су још више разљутиле убицу, који га је унакаженог гурнуо у јаму. Убица је на крају полудио. Причу су посвједочили преживјели логораши. Свети Вукашин Клепачки се слави 29. маја, а његове иконе се сликају у херцеговачким храмовима.

Припремиле: Лана Хрњез и Јелена Крунић, 9. разред , Чапљина

МАНАСТИРИ И ЦРКВЕ

МАНАСТИР ТВРДОШ

На обали ријеке Требишњице, пет километара од Требиња, 270 метара изнад мора, налази се манастир Тврдош. Посвећен је Успењу Пресвете Богородице. Ово ej најстарији манастир у Херцеговини. Подигнут је на темељу првобитне цркве из 4. вијека, чији су ктитори били цар Константин и царица Јелена. Крајем 13. вијека обновио га је краљ Милутин, а средином 15. вијека спољну припрату је назидао херцег

Стјепан Вукчић – Косача. У унутрашњо сти се могу препознати остаци старе тробродне цркве. Манастир је скоро два вијека био сједиште Херцеговачке митрополије. У њему се подвизавао један од највећих српских светитеља – Свети Василије Острошки. Страдао је у сукобу Млетака и Турака 1694. године. Након рушења Тврдош многе светиње и драгоцјености су пренесене у манастир Савину, гдје је настављен живот заједнице. Цркву је 1928. године обновио богати Требињац из Америке, Никола Руњевац.

Манастир је нарочито обновио владика Атанасије, који је у манастир дошао почетком ратних деведесетих година, а са њим и владика Гриигорије и игуман Сава са братством. Својим пастирским радом су започели интезивну обнову духовног живота кроз крштавање,

проповиједање Јеванђеља и бригу о народу. Неуморно су радили и на уређењу манастирског комплекса, обрађивању манастирске земље, на којој је поново почело да се прави манастирско, надалеко чувено вино, затим мед, рукотворине. Подигнута је манастирска винарија.

Припремио: Мирослав Папић, 8. разред, Мостар – Мало Поље

САБОРНА ЦРКВА У МОСТАРУ

Саборна црква Свете Тројице у Мостару изграђена је 1873. године и налази се на локалитету Бранковац. Национални је споменик Босне и Херцеговине и налази се на UNESCO – вој листи заштићених споменика. Градња је текла од 1863 – 1873. године, на имању које је Омер – паша Латас додијелио Српској цркви. Новац за изградњу дао је српски народ Мостара, султан Абдул Азиз дао је 100 000 гроша, а велики прилог стигао је и из царске Русије. Црква је рађена са елементима византијског и барокног стила, са примјесама готичких и оријенталних елемената.

Градитељи су били Херцеговац Спасоје Вулић и познати неимар Андреј Дамјанов. Била је један од највиших и најљепших православних храмова на Балкану, један од симбола града Мостара. Била је саборни храм Епархије захумско – херцеговачке и приморске од 1873. до 1992. године. 15. јуна 1992. је потпуно срушена, минирана и запаљена. Обнова цркве је започета 2010. године, и том приликом су пронађене мошти митрополита Леонтија Радуловића, који је био сахрањен у цркви 1888. године.

Припремила: Анђелина Медан, 9. разред, Мостар - Ортијеш

МАНАСТИР ЖИТОМИСЛИЋ

Манастир Житомислић је посвећен Благовјештењу Пресвете Богородице. потиче из 15. вијека, а обновљен је 1563. године, а за ктиторе је имао чувену властелинску породицу Милорадовић – Храбрен из Дубрава и Храсна код Стоца. Постоји манастирски печат из 1585. године. Породична некропола Храбрена налази се у Радимљи, а комплекс цркве са гробовима на Ошанићима код Стоца. Постоји сачуван запис из 1602. године мајстора Вукашина из манастира Ораховице, уклесан на капителу јужног стуба манастирске цркве. Живопис (осликавање фресака) је довршен 1609. године по по поруџбини игумана Саве, трудом и трошком јеромонаха Максима. Манастирска црква је брзо опремљена крстионицом, престоним иконама и богатим иконостасом, који је био зидан, као у још неким црквама из 15. и 16. вијека. У манастиру су преписиване важне црквене књиге, а 1619. је завршен и украшен манастирски поменик, у којем се спомињу сви српски краљеви, архиепископи, игумани Житомислића, као и сви чланови породице Храбрена. Монаси манастира Житомислића су у 17. вијеку били и хиландарски игумани. Око цркве је старо манастирско гробље са вриједним споменицима. У манастиру је 1848. године отворена прва богословска школа у Босни и Херцеговини, коју су основали тадашњи архимандрит Серафим Перовић и Нићифор Дучић. Касније је отворена и

школа за описмењавање српске дјеце, која је постојала све до 1971. У манастиру су се школовали многи значајни Срби, а из његовог братства произашли су бројни народни духовници и архипастири ове и других епархија СПЦ. Манастирска библиотека је била богато опремљена, јер је у 17. вијеку била развијена преписивачка дјелатност. Ризница је била богата златарским предметима које су радили што херцеговачки и сарајевски мајстори, што онима који су поклањани манастиру од домаћих и руских приложника.

26. јуна 1941. усташе су побиле цијело братство манастира Житомислић, њих осморицу, и бацили их у јаму Видоња на десној обали Неретве. Маанстир је опустио, јер су крајем 1941. усташе и Нијемци претходно опљачкали, па запалили конаке, ризницу, архиву и библиотеку, а црква је остала сачувана. У недељу, 3. фебруара 1991. године у Житомислићу су свечано сахрањене мошти житомислићких свештеномученика, уз саслужење Његове светости патријарха српског Павла. Половином јуна 1992. припадници Хрватских одбрамбених снага (ХОС) под командом Блажа Краљевића, спалили су и срушили манастир. Сестринство манастира са игуманијом Евпраксијом и духовником Јованом Недићем успјело је да избјегне у Србију, у манастир Докмир. Црква је обновљена и освештана у мају 2005. Данас се братство

манастира, са игуманом Данилом Павловићем, стара да очува светињу и пружи подршку српском народу у Долини. У оквиру манастира је за славу 2019. године отворен музеј са збирком икона, рукописних књига и умјетнина, која спада у три највеће збирке у Босни и Херцеговини.

Припремио: Лука Симић. 9. разред, Мостар - Житомислићи

МАНАСТИР ЗАВАЛА

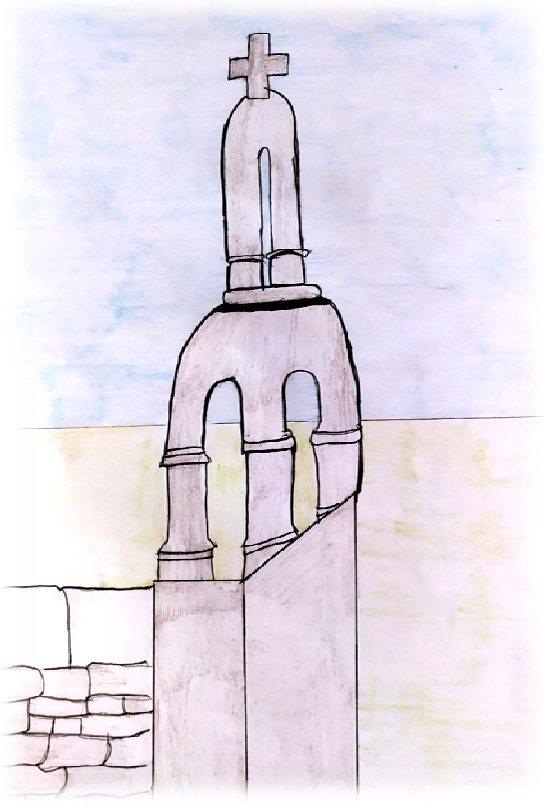

Манастир Завала је посвећен Ваведењу Пресвете Богородице и налази се на почетку завалске вале, с југозападне стране Поповог поља, у подножју планине Острог. Удаљен је 50 километара од Требиња и 3 километра од Равног. Архитектура цркве је условљена њеним положајем, који одаје утисак испосничког монашког пребивалишта. Споља храм има једнобродну основу завршену полукружном апсидом на истоку, а својом сјеверном страном је у пећини, а већи дио брода и олтар у јужној страни су у стијени. На стијени уз цркву се налази камени звоник на преслицу са три звона, изграђен 1899. године. Према народној традицији постанак цркве се везује за првог хришћанског цара

Константина, који је стигавши у Завалу и пошто је видио побожност становништва, одлучио да ту сагради храм. Први писани траг о манастиру датира из 1514. године, потврда о продаји винограда у Ораховом долу игуману Серафиону. Претпоставља се да су племићи из породице Милорадовића (њихова имена су била у помјанику манастира) обновили манастир 1587. године. Фреске у цркви се сматрају најквалитетнијим сликарским остварењем из турског периода, а насликао их је најугледнији сликар тог времена хиландрски монах Георгије Митрофановић 1619. године. У овом манастиру се замонашио свети Василије Острошки, који је рођен у оближњем селу Мркоњићи. Манастир је претрпио штету у турско – млетачким ратовима, у Другом свјетском рату и у последњем 1992 – 1995, када су конаци и пратећи објекти спаљени,а црква оштећена. Након рата црква, конак и братство су обновљени трудом игумана Василија Коптића. Игуман са братством стално унапређује манастирски комплекс и брине о својој духовној дјеци.

Припремиле: Кристина и Николина Марић, 9. разред, Мостар – Ходбина

МАНАСТИР ДУЖИ

Манастир Дужи се налази у Требињској шуми, с лијеве стране ријеке Требишњице. Удаљен је 10 километара од Требиња и налази се на путу према Дубровнику. Требињска шума је била на гласу по најтраженијем дувану, који је редовно отпреман цару Фрањи Јосифу у Беч. Име манастира се спомиње тек крајем 17. вијека , када по разарању Тврдоша 1694. митрополит Нектарије Зотовић са монасима прелази у манастир Дужи. Манастир ће бити сједиште митрополије све до 1776. године. Првобитна манастирска црквица без свода била је посвећена Светом Пантелејмону, и имала је шест скромних келија. Пошто Турци нису дозвољавали никакву градњу, ферман за изградњу нове цркве и нових келија је добијен тек у априлу 1855.године заузимањем игумана Јевстатија Дучића. Градња је довршена исте године, а нова црква је

посвећена Покрову Пресвете Богородице. Црква је једнобродна базилика са кровом од камених плоча и звоником са три звона. У Дужима је била и прва основна школа на овом подручју.

Из редова душких монаха бирали су се захумско – херцеговачки митрополити као што су Леонтије Радуловић, Серафим Перовић, Георгије Јовановић. Јеромонаси манастира Дужи су често вршили дужности пароха у Дубровнику, Мостару и Сарајеву. Манастир није био само духовни, већ и народно ослободилачки центар. У њему је букнуо чувени херцеговачки устанак под вођством Луке Вукаловића. Због учешћа калуђера у устанцима више пута је падао у немилост Турака.

Једна од знаменитости манастира Дужи је чудесно исцјељење Сава Куштрова, родом из Мркоњића, који је 16 година у ранама лежао укочен. Дубровачки љекари су га безуспјешно лијечили. Био је сиромашак без родитеља, па су га сигурне пропасти спасили душки калуђери који су га довели к њима у манастир. Лежао је у једном углу манастирске куће, све док се једног јутра на запрепаштење калуђера и ђака није појавио на јутрењу и рекао како му се у сну јавио младић, који је рекао да га је послала Мајка Божија да га оздрави. И још му је рекао да остане до краја живота у манастиру да му се болест не би повратила.

Између два рата братство манастира су чинили руски монаси емигранти, које су 1941. убили комунисти. Послије Другог свјетског рата манастир је опустио. У њему је боравила

војска. Маја 1959. године у њега је дошла игуманија Теодора, која је затекла пустош. У пролеће 1998.године г. Милан Пешут из Београда предузео је обнову манастира. Игуманија Теодора се упокојила 2015.године, а у њему живи монахиња Михаила Вукоје са искушеницама. Данас манастир опслужују трвдошки јерономаси, а економија се заснива на производњи домаћих прозвода и земљорадњи.

Припремила: Милица Војчић, 8. разред, Мостар - Ходбина

ПЕТРОПАВЛОВ МАНАСТИР

Манастир Светих апостола Петра и Павла смјештен је надомак мјеста Чичева у Петровом пољу, на четвртом километру југозападно од Требиња. У близини манастира пролазе два значајна пута – један који води ка Херцег Новом и други према Дубровнику. У брду изнад манастира налази се Павлова пећина, названа по апостолу Павлу, јер су по предању овдје боравили апостоли Павле и Тит, за вријеме њиховог мисионарског путовања по Далмацији.

Манастирски комплекс чине двије цркве: једна посвећена Светом Петру, подигнута је 1906. године за вријеме митрополита Петра Зимоњића, и то на темељима из 4.вијека и друга посвећена Светом апостолу Павлу, која је првобитно била крстионица, а тек је средином 5. вијека претворена у цркву. Обновљена је 2007. године ктиторским залагањем г. Родољуба Драшковића. У цркви Светог апостола Павла су живописне радове изводиле сестре из манастира Градац код Рашке. По свему судећи, базилика посвећена Светом апостолу Петру је служила као саборни храм у коме су обављана богослужења, а Павлова црква је било мјесто гдје су се обављала крштења и сахрањивали вјерни. Према археолошким ископавањима утврђено је да су оба храма изграђена на темељима из античког периода.

Петропавловско сестринство успостављено је 1998. године, када је сагрђен нови конак са манастирским параклисом. Земља изван капија углавном је под виновом лозом, воћњацима и маслинама.

Осим времена предвиђеног за богослужење, сестре своје вријеме проводе на послушањима, од чијих се прихода манастир изграђује и живи. Активне су у радионицама за вез и шивење, за иконопис, производњу тамјана са мирисом локалних етеричних уља, калиграфије и других ручних радова. Захваљујући благој клими и великом броју сунчаних дана падине околних брда су обрасле разноврсним љековитим биљем, па сестре израђују чајеве и мелеме. У оближњој школи предају вјеронауку, организују активности за дјецу и помажу потребитима у својој околини. Манастирском заједницом управља мати Павла Ћузулан.

Припремила: Сара Симић, 6. разред, Мостар – Житомислић

МАНАСТИР ДОБРИЋЕВО

Манастир Добрићево се налази са лијеве стране магистралног пута Билећа – Требиње, у селу Орах. Подигнут је на темељима базилике ранохришћанске базилике према манастирском печату из 1232. године. Првобитно се налазио покрај ријеке Требишњице у селу Добрићево, али је морао бити измјештен због вјештачке хидроакумулације Билећког језера. На садашњу локацију је пренесен сложеним конзерваторским захватом 1967. године. Својом архитектуром и живописом манастир спада у ред српских средњовјековних манастира. Археолошка ископавања указују да је манастир настао прије 15. вијека, а за немањићки период га везују скромни остаци фресака српских владара светог Симеона Мироточивог и светог Стефана Дечанског. Манастирска црква је посвећена Ваведењу Пресвете Богородице и уочљива су два стила градње – готски и рашки. Посебну вриједност представљају фреске које су настајале једна преко друге у различитим временима и различитим техникама. У старијим слојевима откривене су фреске које је радио Теодор Митрофановић почетком 17. вијека. У дугој историји

манастир је био центар писмености и духовности, а истовремено је служио као мјесто помирења завађених народ и племена под манастирским полијелејем, који је назван „ добрићевско коло“. Коло је дјело Герасима Добрићевца и датира из 1754. године. Међу манастирским светињама су чудотворне мошти непознатог светитеља, као и фреска Тајне вечере, која је јединствена по томе што Господ Исус Христос сједи са стране, а не у средини и на њој је насликан прибор за јело, што може да одсликава висок степен српске културе.

О Тројичиндану се одржава Добрићевски сабор. Од 1993. до 2009. године игуман је био отац Симеон Биберџић , поштовани и вољени духовник цјелокупног херцеговачког поднебља. По благослову епископа Григорија за настојатељицу манастира постављена је монахиња Текла Даскалаки.

Припремио: Денни Цвјетичанин, 9. разред, Чапљина

БОГОНОСНИ ПАСТИРИ

ПАТРИЈАРХ ПАВЛЕ

Гојко Стојчевић родио се 11. септембра 1914. године у селу Кућанци, Хрватска, у тадашњој Аустроугарској. Цијели живот му је био скроман, захваљивао се Богу на сваком новом дану који му је подарен. Као беба био је слабашан и њежног здравља. Када су му родитељи умрли одгајале су га тетка и бака. Основну школу је завршио у Кућанцима, а нижу гимназију у Тузли, након које је уписао богословију у Рељеву. У Београд је дошао 1936. г. гдје је уписао Богословски факултет. Ту је ванредно завршио више разреде Шесте београдске гимназије, да би упоредо могао да упише и Медицински факултет. По завршетку Богословског факултета затекао га је Други свјетски рат, па је прешао у Бању Ковиљачу да ради као вјероучитељ. Дјецу је учио животу и вјери. Једном приликом његов ђак је упао у хладну Дрину, а Гојко је без размишљања скочио у воду да га спасе. Због мокре одјеће добио је туберкулозу, те су му прогнозирали последње дане у животу.

Одлази у манастир Вујан, гдје се молио Богу да му подари здравље. И успио је да се излијечи. Потом је отишао у манастир Благовјешење и замонашио се, добивши име Павле. Радио је све послове, ништа му није

било тешко и напорно. Био је учитељ у Призренској богословији, а онда је отишао у Атину на даље школовање. У мају 1957. године је изабан за епископа рашко – призренској. У епархији је градио нове цркве, бринуо о монасима, народу и ђацима богословије. Гдје није могао аутобусом, ишао је пјешке, јер епархија није имала ауто. За патријарха Српске православне цркве изабран је 1. децембра 1990. године. Учио нас је да је скромност највећа врлина и да материјалне вриједности не представљају богатство. Умро је 15. новембра 2009. године на Војномедицинској академији око 10.45 часова.

Припремила: Божана Екмечић, 7. разред, Чапљина

ВЛАДИКА ДИМИТРИЈЕ

Владика Димитрије родио се 12. новембра 1976. године у Цетињу, а име му је било Саво Рађеновић. Дјетињство је провео на Светом Стефану, општина Будва, гдје је живјела његова породица. Основну и средњу школу је завршио у Будви, а војни рок је служио у Сомбору и Ужицу 1995/1996. године. У манастир Тврдош је дошао 2002. Године, а 2003. је замонашен и добио је име Димитрије. У чин јерођакона рукоположен је 2004. Године, а годину дана касније у чин јеромонаха на Богојављење у храму Светог Преображења Господњег у Требињу. Дипломирао је на Богословском факултету Светог Василија Острошког у Фочи 2012. године. Као тврдошки јеромонах именован је за настојатеља манастира Дужи 2015. године. Свети архијерејски сабор је 9. маја 2018.године изабрао архимандрита Димитрија за епископа Епархије захумско – херцеговачке и приморске. На владичанском трону херцеговачке епархије устоличио га је Патријарх српски Иринеј 23. септембра 2018. године. Свој народ учи да живот увијек вреднују јеванђелским заповијестима, а да на живот ближњег гледају очима Господа који је дошао у свијет да свима дарује спасење.

Припремио: Немања Кајго, 8. разред, Мостар - Ходбина

ВЛАДИКА ГРИГОРИЈЕ

Владика Григорије Дурић рођен је 17. децембра 1967. године у Варешу у Босни. Поријекло његове породице је у селу Бањани код Билеће. Дјетињство је провео у селу Планиница. Основну и средњу школу завршио је у Варешу, а потом је 1984. уписао Богословију Светог Саве, па Богословски факултет у Београду. Замонашен је у манастиру Острог 23. јуна 1992. године, одакле одлази са владиком Атанасијем у обновљени манастир Тврдош. Након чина јерођакона и јеромонаха, постао је тврдошки игуман 12. маја 1996. године. Богословски факултет је завршио 1994. године, а од 1995 – 1997. био је на постдипломским студијама у Атини. На чело српског народа у Херцеговини, као духовни вођа и наследник светог Василија Острошког и светог Петра Добробосанског, стао је 3. октобра 1999. године, када је постао епископ захумско – херцеговачки. Добио је бројна признања и награде, објавио књиге, а постао је и доктор наука. У својим бесједама позива људе на мир, на оно добро у њима, на љубав и говори свима разумљивим језиком – да будемо људи. У септембру 2018. године постао је епископ диселдорфски и њемачки.

Припремила: Јована Иванишевић, 7. разред, Мостар - Лакшевине

ВЛАДИКА АТАНАСИЈЕ

За владику Атанасија знају не само у нашој Цркви, већ и у цјелокупном хришћанском и православном свијету. Родио се 8. јануара 1938. године у селу Брдарици, у ваљевском крају. Родитељи су му се звали Милан и Савка. Основну школу завршио је у Драгињу, а осмољетку у Дебрцу. У Београду је завршио богословију у Раковици, и након ње је уписао студије на Богословском факултету у Београду, које је завршио 1963. године. По повратку из војске 1960. године, по благослову владике

Јована, замонашио га је свети Јустин Поповић у манастиру Пустиња код Ваљева. На постдипломске студије је отишао 1964. године у Грчку, а 1967. је одбранио докторску тезу на Теолошком факултету у Атини. Био је професор Патрологије у Паризу и Београду. У Београду је држао велики број предавања и трибина на којима се посебно обраћао младим људима и давао одговоре на сва питања вјере. Говорио је људима о важности косовског завјета и потреби да се сачува и спаси Косово. Ратне 1991. године био је изабран за банатског епископа, али је након непуних годину дана постао епископ захумско – херцеговачки са сједиштем у манастиру Тврдошу (због рата није могао бити устоличен у Мостару). Током рата је дијелио је невоље свог народа, помагао сирочад, избјеглице, рањенике, обилазио прве линије фронта, а највише се трудио да обнови православну вјеру у Херцеговини крштавајући и причешћујући народ. Пошто се тешко повриједио 3. децембра 1998. године, замолио је Свети архијерејски сабор да га пензионишу, а на његово мјесто је дошао владика Григорије. За вријеме страдања Срба на Косову непрестано је био са њима, помагао је свештенству и монаштву, обилазио народ. Владика Атанасије је написао пуно књига и текстова из области историје, теологије и философије и познат је у домаћим и страним научним круговима. У својим бесједама позива вјерни народ на заједницу љубави са Живим и Истинитим Богом, на покајање и преображење, на свет живот објављен нам од Бога.

Припремио: Аљоша Голо, 8.разред, Мостар – Бађевићи

СВ.
САВА